

נושא השבוע: תשלומי תרומה

המקור בפרשה: "ואיש כי יאכל קודש"
(כ"ב י"ד וברש"י קודש – תרומה)

ראשי הישיבות

עין הלימוד

הרב מרדכי קרליבך

בקושיית האחרונים היאך משכח"ל

לאיסורא וחיובא דזרות

אחר שכבר נתחללה התרומה בלעיסה [להסיד דהתוי"ו והרשב"א]

באפיקי ים [ח"יב ס"י ל"ח] הקשה קושיא חמורה, למאי דסבר התוסי' ישנים בכתובות [דף ל':] דמיד עם לעיסת התרומה הרי היא מתחללת, [כמו שאמרו בכריתות (דף ז') דכרן שסך בשמן של תרומה נתחללה התרומה ומותר לכן בתו ישראל להתעגל בו], אי"כ לפי"ו היאך משכח"ל עיקר איסורא דאכילת תרומה וחובת מיתה לאוכלה, הרי מיד עם הלעיסה נתחללה התרומה, ונמצא דכשהגיעה התרומה לגרונו כבר נתחללה לגמרי, וצ"ע.

והנה בכתובות [דף ל':] איתא שז' שאכל תרומה של כהן פטור לשלם דמי הגזילה משום דקלבי"מ, דאחר שנתחייב מלקות על האכילה נפט מחיוב הממונ, ופרך הש"ס דכיון דלעיסה נתחייב בממונ, ואילו על אכילת תרומה אינו חייב אלא בהגיע התרומה לגרונו, והקשו בתו"י דכיון שלש נתחללה התרומה כמבאר בסוגיא דכריתות, ותו אינו חייב על אכילת התרומה, ותירצו בתו"י דאין מתחלל בלעיסתו עד שיעבל, ע"כ.

ובזה באו דברי האפיקי ים לתמוה על התו"י, למה העמיד קושייתו דוקא על תסוגיא דכתובות, שהרי לפי מאי דסבר התו"י תקשה כל הפרשה כולה ש' וזוהי אכילת תרומה, דהרי נתחללה התרומה במעשה הלעיסה, וצ"ע.

וביותר צ"ע, דהנה מסקנת התו"י דבאמת אין התרומה מתחללת בלעיסה אלא בתשלום ההנאה בבליעת התרומה, אכן בדברי יחזקאל [ס"י א' סק"ו] חלה דעת הרשב"א בשבת [דף י"ד] ש' התרומה מתחללת בשעת הלעיסה, [וכי"כ באו"י (פ"ז תרומות הי"ד)], דלדידה קשיא אליבא דאמת קושיית האפיקי ים, [אך באמת זה לק"מ, שהדברי יחזקאל הוכיח בדברי הרשב"א דעת הראשונים דבאכל באיסור לא נתיחלל], וצ"ע.

[ובחדושי' מרן ר"יז' הלוי עמ"ס יומא (ע' 48) הקשה כעין זה, לדעת רבי נתן דאמר בירושלמי תרומות (פ"ח מ"ב) דעת ר' חנינ' דלעיסה כבלע, ואם לעס ביו"כ או לעס מאכא"ס מותר לו להמשיך לאכול, וקשה דהלא ודאי מודה ר"א דאין אכילה אלא בבית הבלעה, ואך דס"ל דכיון שהתחיל לעלס שרי להמשיך, ותמוה דאיך היאך משכח"ל מלקות על מאכא"ס, הרי הלעיסה מותרת, ואחר שכבר לעס מותר לו לבלע ולגמור אכילתו, וצ"ע.]

ובאפיקי ים כתב לדון ליישב, שלא רצה התו"י להעמיד קושייתו על עיקר פרשה זו, מאחר שיש להעמיד פרשה זו בגוונא שאכל בלא לעיסה, דבהכ"נ דאין נתחללה התרומה לפני שהגיעה לגרונו, [אך כתב שהוא דוחק].

ונראה להוסיף ולפלפל, דהנה באמת יש להוסיף להכריח דאין לדחוק ליישב [בסברת האפיקי ים] דפרשה זו מיירי באכילה בלא לעיסה דוקא, דהנה נחלקו הפוסקים בדין אכילה בלא לעיסה אם חשיבא באכילה שלא כדרך, דעת התורת חיים בחולין [דף ק"כ] דבלעית אוכל חשיבא אכילה שלא כדרך, [וניעו"ש שהרי מההיא דפסחים (דף קטו) דאם בלע מצה יצא], והשיג עליו בנו"י [י"ד מהדו"ק ס"י ל"ח], ויעוין בחלקת יואב [י"ד ס"י טו].

[ונראה לפלפל, דהנה דעת המנח"ם [מצוה רפ"א סק"ה] דחייבה תורה תשלומי תרומה אף באכילה שלא כדרך, בתשלומי תרומה לא כתיב לשון אכילה בלשון אזהרה, אלא איש כי יאכל וגו', ולשון אכילה שאינה באה לאזהרה או למצוה לא איתמר בה הך הלכותא דבעינן אכילה כדרך, ואי"כ לא מה שחייבה תורה תשלומי תרומה מיירי בגוונא שאכל בלא לעיסה, דהתורה חייבה אף שהוא שלא כדרך, [ועומנח"ם מצוה ר"ס סק"ח].]

ואמנם הרי כלפי לאו דאכילה ודאי נאמרה ההלכה דאין אכילה אלא בכדרך אכילה, שהרי שם מוזכרת האכילה בלשון האיסור, דכתיב וז' לא יאכל קודש, וזוהי שוב יקשה דהלא נתחללה מיד עם הלעיסה, וצ"ע.

ויש לפלפל, בהקדמם משי"כ במכתב מרן ר"יז' הלוי (ע' 156) דבאיסורא זרות של תרומה איכא תרתין, א' איסור ב-מעשה האכילה גופא, כשאר כל מאכלות אסורות, שהור מוזהר לב לאכול תרומה, ככתוב [פ"ב פ"ח] וכל ז' לא יאכל קודש, ב' ממחמת לתא ד-גון התרומה עצמה, [דכל ז' האוכל תרומה יש באכילה זו - חילול התרומה; עצמה, דכתיב ומתו בו כי יחללוהו, דכל ז' שחילל דיני התרומה [ע"י אכילה] חייב קרן וחומש ומיתא.

ובכריתות שם איתא דכרן שסך בשמן של תרומה בן בתו מתעגל בו, דכתיב ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת

הגאון רבי יצחק אורחי שליט"א
מראשי ישיבת מיר

בענין תשלומי תרומה לדעת רש"י

במתני' פסחים ל"א ב', האוכל תרומה חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש, במזיד פטור מתשלומין ומדמי עצים. ובגמ' שם ל"ב א' איתא, דלמ"ד לפי דמים משלם, מתני' ר"י הגלילי היא דס"ל דחמץ בפסח מותר בהנאה והוא בר דמים, ולכן בשוגג חייב, והא דבמזיד פטור, היינו משום דסבר כ"י נחוניא בן הקנה שהיה עושה את יו"כ כשבת, וע"ש ברש"י שביאר בדי"ה כ"י נחוניא, דאמר המתחייב כרת פטור מן התשלומין וכר, וה"ה למתחייב מיתה בדי שמים, כגון דכל תרומה במזיד, וסיפא דמתני' בהודי בתרומה ולא בחמץ ופטור משום מיתה.

מבאר בדברי רש"י שטעם הפטור בתשלומי תרומה במזיד הוא מטעם קלבי"מ, שכיון שחייב מיתה פטור מתשלומין. והנה בגמ' בפסחים כ"ט א' איתא דהאכל חמץ של הקדש במזיד י"א לא מעל, וכ' רש"י שם, דהוא"ל נתחייב כרת משום אכילה פטור מן התשלומין כ"כ נחוניא, ובמקום שאין קרן אין חומש ואין מעילה. ומשמע מל' רש"י דהטעם דאין חומש באוכל חמץ של הקדש הוא משום דאין קרן, אבל מטעם קלבי"מ לא היה נפטר מחומש, ורק משום דאין קרן אין חומש, והטעם הוא משום דבמקום כפרה לא אמרין קלבי"מ.

והנה בתוס' בפסחים כ"ט א' שם, הוכיחו דתשלומי תרומה הוי כפרה, מהא דכהן לא יכול למחול, כדאיתא בתרומות פ"ו מ"א. ומעתה דברי רש"י צ"ב, אמאי כתב דהא דפטור מתשלומי תרומה במזיד מטעם קלבי"מ, וממ"ז אם ס"ל לרש"י דתשלומי תרומה הוי כפרה, אי"כ אמאי יהי קלבי"מ לפטור, ומ"ש ממעילה שאין קלבי"מ פטור ממנה כיון שהיא כפרה (וכמשי"נ שם ב"ב דף כ"ט א', וכו'), ואם תשלומי תרומה אינם כפרה, אי"כ אמרין כהן אינו יכול למחול.

ואפשר לומר דס"ל לרש"י דתשלומי תרומה לאו כפרה ניתנה, והא דכהן אינו יכול למחול, הוא מטעם מש"כ במהרי"ב בן מלכי צדק (תרומות פ"ו משנה א'), דהוא כרי שלא יכשלו ויגרסו תקלה לזרים למיכל תרומה, וא"כ מעיקרא דדינא מהני מחילה, ורק יש דין צדדי שלא יכשלו אחרים.

והנה ע"כ ברש"י בתרומות שם ש' וז"ל, דגזירת הכתוב הוא שחייב לשלם, דבר הראוי להיות קודש, ואין יכול לפטור עליו בדמים, ואין הרבר תלוי בבעלים, אבל אין לומר משום דהוי [בתרת] עון קרבן כיון דמחייב חומש, והיה גזל חבירו ונשבע והודה דמוסיף חומש, ונתא בהגוזל קמא (ק"ב ב') דיכול למחול, ע"כ.

ומבאר בדברי הר"ש, דהטעם דאין יכול למחול, הוא משום דהוי דין מיוחד לשלם בפירות, ומהא חזו"ן דתלוי תלוי ככהן. אכן הנה בפ"ה הא"ש בהמשך דבריו, להוכיח מגזל חבירו ונשבע לשקר שיכול למחול, יש להסתפק אם כוונת דמוה דחייב חומש בתשלומי תרומה, אין להכריח דהוי כפרה ולכן לא יוכל למחול, וכדחזו"ן בגזל חבירו שא"ע"ש שחייב חומש י"ז כפרה דהא יכול למחול. או דילמא כוונת הר"ש היא, דאין לומר דמטעם כפרה לא מצי למחול בתשלומי תרומה, דא"כ אמאי מצי למחול בגזל חבירו והרי גם שם הוא כפרה, וע"כ דהטעם בתשלומי תרומה שאינו יכול למחול, הוא משום דמשלם בפירות דוקא, ואין תלוי בבעלים.

ונראה לומר דכוונת הר"ש היא דתשלומי תרומה אינן כפרה. וראיה מוכחת לכך, מהר"ש גופא בתרומות פ"ו משנה א', דמביא ראיה לזה מהירושלמי, וז"ל שם, ועוד דכפרשנין הסוגיא דירושלמי מוכרח דאין קרבן דלא הוי כפרה, עיי"ש. ולפ"ז בהכרח, דהטעם שהכתיב אינו יכול למחול דהוי משום דאיתא דין מיוחד לשלם בפירות, וכיאר דהר"ב, דמחילה הוי נאמור ריבני הקבלות, וזה שייך על שוה הדבר, אך ודאי דמשום זה אינו נחשב דקיבל פירות במחילתו, וע"כ לא יתא מחילת הכהן. ובהו יתבאר דברי רש"י, די"ל דס"ל דתשלומי תרומה אינן כפרה וע"כ אמרין בה"ש קלבי"מ, משא"כ במעילה דכפרה ניתנה וע"כ אין בזה דין קלבי"מ, וממ"ז אין הכהן יכול למחול כיון דאיתא דין מיוחד לשלם בפירות, וכמשי"נ הר"ש.

ואמנם נראה מחילת דהא בבבא בריא דהענין, דהנה יעו' בחידושי הגר"ח על הש"ס כתובות דף ל"ב, דהק' על הרמב"ם שפסק בפ"א מה' געילה ה"ג, שכל המועל בודון לוקה ומשלם מה פסג' מן המקדש בראשו, ודכ' געילה דהא אין לוקה ומשלם. וחי הגר"ח דחלוק דין מעילה מכל חיובי התורה, וכל חיובי התורה הגבירה הוא המתחייב בחיוב ממון והתשלומין הם השלמת המעילה, משא"כ במעילה הוא גזירה"כ שחייבה התורה לשלם להקדש תשלומי מעילה, וזה גורם לחיוב הגבירה בהשגחת אהת מחייבו ועפ"ז ביאר הגר"ח, דהנה הדין דאין לוקה ומשלם ילפי' מרשעה אחת אתה מחייבו וכר', וא"כ בגמ' במכות דבעי' רשעה המסורה לבי"ד, ולכן קרבן דלא מסור לבי"ד אינו נפטר מתשלומין, והוא נפקא דכל דאין הממון מסור לבי"ד ליתא לדינא דאין לוקה ומשלם. וא"כ חיוב מעילה דהוא חלות דין תשלומין של הגבירה, והדר הוא דנעשה לחיוב תשלומין, אי"כ אין זה רשעה המסורה לבי"ד, ולכן אין בזה הדין דאין לוקה ומשלם, וזו היא דעת הרמב"ם, עיי"ש.

ולזה"ל דבשאר חיובי התורה, הגבירה הוא המתחייב והתשלומין הם השלמת חיובו, אי"כ י"ל דלעולם ס"ל לרש"י כדעת התוס' דתשלומי תרומה כפרה ניתנה, דהיינו דכשנטל תרומה מהכהן חל על הגבירה חיוב ממוני, וע"ז אמרין קלבי"מ, והא דלא מהני מחילה הוא מחמת דלאחר ידש חיוב על הגבירה, בעינן להשלים חסרון התרומה שאכל, ואותם התשלומין הם העושים את הכפרה, ולכן הכהן אינו יכול למחול, משא"כ במעילה דהחייב מתחיל מכן שצריך לשלם להקדש, והחיוב מתחיל בכפרה, א"כ כבר אמ"א לומר בזה פטור של קלבי"מ.

ואכן, בדקדוק לשון רש"י נראה דס"ל לרש"י דתשלומי תרומה הוי כפרה, די"ל רש"י בפסחים ל"ב א' די"ה כל היכא, יהי דאיתר ליה אכילת תרומה וכר', וכן ברש"י שם ל"א ב' ו"ה ומדמי עצים וז"ל דתרומה מדיא אין כל חומש ואין תשלומיה לכפרה, ומשמע דבשגגה הוי לכפרה. ולפ"ז בהכרח, דאין הטעם דאמרינן קלבי"מ בתשלומי תרומה כיון שאינם כפרה, אלא שאף שהם כפרה, היינו רק בתשלומין שהגבירה משלם, אבל החיוב על הגבירה להשלים את חסרון התרומה הוא חיוב ממוני, ומזעיל קלבי"מ לפטור ממנו [ושאני ממעילה שכל החיוב על הגבירה מתחיל בכפרה, ולכן שם אין קלבי"מ].

(יד אליעזר ו', פסחים)

מסביב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

דבר העורך

אנו עומדים בעיצומם של ימי ספירת העומר וההכנה הגדולה לקבלת התורה. ימים של תיקון ושל השתלמות בתורה ביראת שמים ובמידות טובות. אין כמו ימים אלו של ההכנה לקבלת התורה שהם גם ימי ספירת העומר, מכדי להביע את השילוב של שלימות בני התורה בכל מכלול השלימות של קיומם, ההכנה הגדולה לקבלת התורה הגורמת להעצמת לימוד התורה לפסגות גבוהות, וימי ספירת העומר המביאים את עומק לימוד תיקון המידות וההשתלמות בהם.

בימים אלו, כאשר יש מי שמעזים להביע ח"ו טענות אדוות לומדי התורה ועוצמת שליחותם עלי אדמות כחלק הנחרב ביותר של הקיום כולו, בהיותם אנשי מעלה העושים את יסוד קיום ולילותיהם בהידבקות ב' ובתורתו – יסוד קיום העולם, ההתבצרות וההתלכדות ליקרם גדולה לאין שעור.

עניי העדה כולה, ושואות אליכם, בני החיל, העומדים על משמר קיום העולם כולו, לייקר ולכבד להעריך ולהעלות על נס, להאדיר את כבודם של נושאי ארון ברית ד' בגאון ובעוז.

אשרים ואשרי חלקכם, אשרי העם שככה לו, אשרי העם שזכה שאלו הם בניו תפארתו ורוממותו של דור עקבא דמשיחא, שאו ברכה ועשו חיל, חגרו כלי מלחמת התורה, ובה תהגו יומם וליל.

אנחנו יצחק הלוי
בן 66

ועומדת, דכיון שנתקיים דין התרומה בהחפצא ע"י סיכת הכהן שוב פקע הימנו דין חילול, וחייד הגר"י שם, דהיינו רק לענין איסורא דחילול התרומה, דבזה כיון דכבר נתחלל שוב אין כאן איסור חילול, אך מ"מ איסור לז' לאכול שמן ז' וז' דכל שעדיין שם תרומה עליו הרי הזר מוזהר עליו בלאו דזרות.

הלא מעתה ניהא דברי התו"י, שכן כלפי הלאו דלא יאכל קודש באמת לא נתחללה התרומה כל עיקר, וכל מה שמצינו שהתרומה מתחללת, אין זה אלא כלפי דין חילול התרומה, וכן לענין קרן וחומש ותשלומי תרומה, אשר בו י"ח חילול [להסיד ש' התו"י] דחייב קרן וחומש ותשלומי תרומה מיירי באכילה בלא לעיסה, ועפ"י שיטת המנח"ם הני"ל דתשלומי תרומה וחייב קרן וחומש נהנהא אף באכילה שלא כדרך, והוא מבזבז מאד.

[ואף שהגר"ח נקט בדעת התו"י דאחר שנתחללה התרומה פקעו כל הלכותיה (ונעשית חולין), אמנם באמת אף התו"י לא דיבר אלא לענין חיוב מיתה בדי שמים, ובפשוטו אין חיוב זה תלוי בחילול התרומה, שהרי חובת מיתה בור שאכל תרומה נלמד מדכתיב ומתו בו כי יחללוהו'. (רש"י סנהדרין פג: ד"ה למא), ולכן חיוב בו ילתי' אחר שכבר נתחללה אף דעדיין שם תרומה עלה, אך לאו יוכל ז' לא יאכל קודש' איתא אף לאחר שכבר נתחללה (כמשי"נ הגר"ח שם בדעת הר"מ), וכי"כ בזכרון שמואל (ס"י א' סק"י), באופן שלפ"י שפיר חזרנו לכל משי"נ, דאיסור דוכל ז' לא יאכל משכח"ל באכילה ולעיסה, וחייב מיתה ז' לא משכח"ל אלא באכילה בלא לעיסה].

צדק הוצאה לאור – נתן פלדמן

הופיע ויצא לאור הספר החשוב
מנחת יו"ט - בבא בתרא
בירורי סוגיות על סדר המסכת על
כל הפרקים מרישא ועד גמירא
מאת הגאון הרב משה יו"ט
ברנדווין שליט"א

מנהגים

הרה"ג אליקום דבורקס

קדושת התרומה

נתינת תרומה טמאה

כתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות תרומה הלכה י"ד וז"ל "התרומה לכהן בין טהורה בין טמאה אפילו שנטמא הדגן והחירוש כולו קודם שיפריש הרי זה חייב להפריש ממנו תרומה טמאה וליתנה לכהן שנאמר 'ואני נתתי לך את משמרת תרומתי אחת טהורה ואחת טמאה, הטהורה נאכלת לכהנים ושיהיה ראוי לאכילה בכדי לקיים מצות אכילת תרומה דאכילת תרומה נקראת עבודה, והטמאה יהנו בשריפה, אם היה שמן מדליקין אותו ואם היה דגן וכיוצא בו מסיקין בה את התנות", משמע מדברי הרמב"ם דחויג מן שומרת טמאה לבער בטומאה וליהנות בו יש מצות נתינה לכהן בתרומה טמאה כמו בתרומה טהורה תרומה טהורה מצותה לאכול ולשתות, ותרומה טמאה מצוה לתת לכהן ושישתמש בה ע"י הדלקת עצים להסקה ושמן להדלקה (עי' אבי עזרי הלכות תרומות פ"ב ה"ד שו"ת להורות לנתן ח"ג סימן ג'). המקור לזה הוא מדברי הגמ' יבמות דף ע"ג – מנלן שתרומה טמאה מותר לבער בטומאה דאמר קרא "לא ביערתי ממנו בטמא" ממנו אי אתה מבטל אבל מבעיר שמן של תרומה שנטמא, כמ"כ הגמ' ביבמות ע"ד מביאה מדברי ר' אבוה "מאי דכתיב 'ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי' בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת טמאה ואמר רחמנא לך שלך תהיה להסיקה תחת תבשילך. ומשמע דיש זכות לכהן הן בתרומה טהורה והן טמאה ויש על זה מצות נתינה לכהן, וכך משמע מהגמ' ב"ק קט"ו ע"ב עיר"ש. (עי' בס' באר המועדים ח"ב סימן ו').

תשלומין בתרומה טמאה

כתב הרמב"ם בפ"ו מהלכות תרומות הלכה ב' "אחד האוכל תרומה טהורה או טמאה בשגגה משלם קרן וחומש ואינו חייב בחומש עד שייאכל כזית שנאמר 'כי יאכל קודש בשגגה' ואין אכילה פחות מביצה", מקור הדין שצריך אכילת כזית לחיוב חומש הוא בגמ' פסחים י"ב ע"ב, ומקור הדין דזה חייב קרן וחומש אם על אכילת תרומה טמאה בשגגה מבואר במסכת תרומות פ"ו משנה א'. וכתב להעיר האחרונים הרי קי"ל דתרומה טמאה דינה בשריפה וכפי שכתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות תרומות ה"א וא"כ נגא בזה "כחתי מיכתת שיעוריה" וכיון דלענין חומש צריך שיעור כזית אין מתחייב על אכילת תרומה טמאה והרי אין בזה שיעור, ואע"ג דיתן השריפה של תרומה טמאה אינו משום פחיתות החפץ אלא משום חשיבותו מ"מ דעת התוס' בסוכה ל"ה ע"א דאף בזה אומרים כחתי מיכתת שיעורא, דהתוס' (שם) הקשו דנאמר גבי אתרוג של תרומה טמאה טעמא דפסול משום מיכתת כחתי שיעורא, וא"כ לא יאה חייב חומש על אכילתה כיון דבטל ממנה שיעור כזית?

וכתב לתרץ בס' חק המלך יבמות סימן ט"ו וז"ל דדווקא לגבי אתרוג של תרומה טמאה סוברים התוס' שיש לפסול משום כחתי מיכתת שיעורא דאתרוג צריך שיהיה מצורף ושלם וכיון שחשוב כמכונת וחתך הו"ז פסול, ולכ' בס' מנחת ברוך סימן צ"ט דכל מקום שקבעה התורה שיעור הרי זה משום דהשיעור נותן חשיבות לחפץ וכל בעומד להשריף בטל חשיבותו אין דבמצאות יש בו שיעור כולו דהשיעור אינו מחשיבו והואיל ובלא"ה עומד הוא לכילוי והר"ז כמו חפץ שאין בו שיעור, וכן מבואר בדברי התוס' בסוכה ל' ע"א שמביאים פירוש ר"ח שאתרוג של אשירה אינו ראוי לצאת בו משום דכחתי מיכתת שיעורא דאתרוג **צריך שיעור כאנוח או כביצה** דצריך שיהא ניכר ליכתחו ומבואר דכיון שצריך שיהא ניכר לקיחתו יש חסרון של כחתי מיכתת שיעורא וכך משמע מדברי הרא"ש סוכה פרק ג' סימן ט"ו, אולם לגבי אכילת תרומה טמאה דאין האיסור דווקא אם אוכל חתיכה **מצורפת ושלימה** ולכן לא אכפת לנו שחשוב כמכונת וחתך וכל שאכל כזית הו"ז חייב חומש.

מצות אכילת תרומה

טהורה

שינוי בגמ' ברכות ב' ע"א: "מאימתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסים לאכול

מִן הַגֵּר"ח קניבסקי שליט"א

תשלומי תרומה בתרומה טמאה

[רמב"ם הלכות תרומות פ"י ה"ב, אכל תרומה טהורה משלם חולין טהורין, ואם שילם חולין טמאין בין בשוגג בין במזיד תשלומיו תשלומין, ויחזור וישלם מן הטהורין]. ביבמות צ' א' אמרי' והא הכא דמדאורייתא תשלומין מעליא גנינה, פירש"י דחולין טמאין נמי ראויין להיות קדש, כדו' אילעאי, מנין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה כו'. וקשה אמאי החמירו כאן [בתשלומי תרומה] יותר מתורם מן הטמא על הטהור, דקי"ל בשוגג תרומתו תרומה במזיד אין תרומתו תרומה, כמש"כ רבנו לעיל פ"ה ה"ה, ולא קנסו שוגג אטו מזיד, וכאן אמרו בין בשוגג בין במזיד אין תשלומיו תשלומין.

וי"ל, דשאני בתרומה דעיקר הפרשה לפטור את הפירות מאיסור טבל, ואפי' לא יתן אח"כ לכהן יצא מצות הפרשה והפקיע איסור טבל, אבל כאן [בתשלומי תרומה] שהתשלומין הוא מפני שהפסיד את התרומה, ואפי' תרומה שלא זכה בה כהן, ע"כ"פ הפסיד את התרומה. ועיקר מצות תרומה לאכילה ולא להסקה, דתרומה טמאה מצותה לשרוף, אלא שהתורה לא הקפידה אם יהנה ממנה ג"כ בשעת שירושנה, כמש"כ התר' בשבתי כ"ד ב' ד"ה לפי. ואי"כ ביטל כאן עיקר מצות תרומה אם משלם בפירות טמאים, ולכן מסתבר כאן טפי לקנוס שוגג אטו מזיד, משום שהעיקר הוא מה שביטל מצות התרומה כאן.

ובזה יתיישב, הא דקנסו כאן שוגג אטו מזיד משום דמשלם מידי דלא קפין עליה ובינא, ובכל גזול לא מצינו כן שיכול לשלם אפי' סובין. והענין, משום דכאן יש קפידא טפי עכ"פ מדרבנן, שיעמיד תרומה טהורה כמו שהיתה כדי שיתקיים בה מצות אכילה, שהרי חזינן שהתורה רוצה בתשלומי תרומה שיעמיד תרומה כמו שהיתה, ולכן משלם דוקא מחולין מתוקנין.

ובזה מיושב הא דלא פריך בגיטין ג"ד א' דר"י אדר"י, דסתם חכמים דפליגי אדר"מ הוא ר"י כדפריך בכ"ד, והרי ר"י לא קניס דרבנן שוגג אטו מזיד כדא"י שם בסוגיא, ולמה כאן קנסו, כדפריך התם מר"מ להיפך. ולפמש"כ א"י א"ש, דכאן יש טעם יותר לקנוס שוגג אטו מזיד כנ"ל. ובהו מיושב ג"כ מה שהקשה בפרי"ח כאן, דרבנו פוסק בכל דוכתא דלא קנסו שוגג אטו מזיד דרבנן, ולמה כאן קנס, (עי' במים חיים להפרי"ח כאן, ובגיטין ג"ד א', ובפרי"ח יו"ד סי' צ"ט סק"ב, ובמעשה רוקח כאן, ולפמש"כ א"ש, דכאן מוכח מהגמ', דקנסו טפי שוגג אטו מזיד מכלל דוכתא, וכנ"ל).

(דרך אמונה, הל' תרומות פ"י ה"ב, בבה"ל)

בתרומות". וכתב הצ"ח בריש מסכת ברכות ובביצה דף י"ט דכהנים מותרים לאכול בתרומה אפילו הגיע זמן ק"ש משום שאכילת תרומה זו מצוה כעבודת המקדש. והרי ר"ט ביטל זמן בית המדרש בשביל אכילת תרומה כמובא בגמ' פסחים ד"ב ע"ב. כתב הרמב"ם פט"ו מהלכות תרומות הל"ב וז"ל: וכל האוכל תרומה מברך אותו מאכל, ואח"כ מברך אחר קדשו במצוותיו וצינונו לאכול תרומה". וכתב הכסף משנה דאכילת תרומה מצוה פשיטא שיברך עליה, אולם הרדב"ז כתב שם: "דאין אכילת תרומה מצות עשה באכילת קדשים, ומה שמברכין וצינונו לאכול בתרומה, היינו וצינונו שייאכלו הכהנים תרומה ולא זרים, שהדבר ידוע שאם רצה הכהן שלא לאכול תרומה הרושת בידו ולא עבר על עשה וא"כ היכן ציוה, אלא ודאי כך ציוה שתהיה תרומתו מותרת להם". הרי משמע לדעת הרדב"ז דאין שום מצוה באכילת תרומה (עי' קובץ שיעורים פסחים אות ע"ה).

אולם דבריו צ"ע דאין מברכין "וציונו" הרי אין ציויו לאכול תרומה? ועוד, דאפי' הוא מצוה בדרך שלילה, למה מברך לאכול, היה לו לברך על אכילת תרומה, דאות ל' מורה על חיובן לעשות בעצמו וכ"כ הראשונים בפסחים י"ז. ועוד היכן מצינו ברכה על השלילה כי בכל מקום הברכה הוא על החיוב? אמנם מצינו כעין זה בט"ז יו"ד סימן א' סק"ז שכתב דברכת השחיטה אינה באה על השחיטה עצמה, דהרי אין חיוב לשחיטה אם אינו רוצה לאכול, אלא עיקר הכוונה לתת שבח למקום ב"ה על שאסר עזרה אכילת בשר בלא שחיטה. ומוכח דגם בשחיטה הברכה היא על השלילה, אולם באמת בשו"ת חתם סופר א"ח סימן ג"ד מעיר על דבר הטי"ז דאין מברכין על שלילה כמש"כ הרא"ש והר"ן בכתובות לגבי הברכה אשר קדשו במצוותיו וצינונו על העריות ושם כתב לתרץ, אולם גנידון שלנו נשארת הקושיא בעינה. [נעי' שו"ת אגרות משה יו"ד סימן רט"ו ס' בית האוצר כלל קס"ז ובשו"ת משנה הלכות ח"ג סימן קצ"ה].

-
-
-

עי' בספר החינוך מצוה ק"ב שכתב וז"ל: "שנצטוו הכהנים לאכול בשר קצת מן הקרבנות כגון החטאת והאשם שנאמר בהם 'ואכלו אותם אשר כופר בהם וגו'', ובכלל מ"ע ג"כ שייאכלו חלקם המגיע להם מכל הקרבנות הנקראים קדשים קלים וכן אכילת תרומה בכלל המצוה, ואולם אין אכילת קדשים קלים וכן אכילת תרומה כמו אכילת בשר חטאת ואשם, שבאכילת חטאת ואשם תשלם כפרת המתכפר, כמאחז"ל כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, ואכילת קק"ל ותרומה לא יוסיף ולא יגרע במצוה המקריב והנותן", ומבואר מדבריו בפיורש שאכילת תרומה הוא בכלל המ"ע על אכילת קדשים, ולכ' בספר המצוות לרמב"ם מ"ע פ"ט עיר"ש. וכך משמע מדברי רש"י פסחים דף ה' ע"א ב"ה בשאר וז"ל "אם הביא שלמי נדבה קודם התמיד והוא היה מותרס כפורים ואם לא יביא כפרתו ולא יאכל את שלמי דכתיב 'ואכלו אותם אשר כופר בהם".

משמע דאכילת קדשים קלים הוא בכלל מ"ע ואכלו אותם אשר כופר בהם. ועי' בגמ' פסחים דף ס"ט ע"א ר"ע נמי כי אותביה הזאה תרומה אותביה שהוא מצוה, ועי"ש בתו"ח בתרומה וז"ל וז"ל "משום דיכול לקיים מצות אכילת תרומה אחר השבת", ומבואר דיש מצוה באכילת תרומה, וכן משמע בגמ' פסחים דף ע"ב ע"א "היה אוכל בתרומה ונודע שהוא בן גורשה וכו' רבי יהושע פטר וברש"י שם שטעה בדבר מצוה, ומשמע שאכילת תרומה מ"ע, וכן בגיטין דף י"ב ע"ב תד"ה השבתנו וז"ל "ורבנן שהשיבו לו וכו' או משום שיש מצוה באכילת תרומה" ע"כ, ומשמע מדברי התוס' דגם בעבד יש

חקירות הלכתיות

הרה"ג אלחנן פרץ שליט"א

לא שווה

יש להבחנות לעניין הגוגב או הגזול תרומה מזנית ישראל או מזנית כהן, אכן מה שגזל לא שווה מאומה משום שהפירות קרובים ולא זו בלבד שהוא פחות מפרטוה אלא אין לו שום ערך ופירות אלה שלקח אין מנפק אותם ואין מי שיתן במחירם אפילו מעט מזערי. וג"מ רבקה ים בזה.

כמו כן יש להסתפק לעניין חספן סמרטוטים שכל ביתו מלא גרומאות, שבדי כלים וכולם גם יחד לו זו בלבד שאינם שווים פרוטה אלא אינם שווים מאומה. האם מותר לבני משפחתו להערים עליו ולזרוק את כל אלו או שמא גניבה היא זו.

פחות משווה פרוטה

הנה מפורש ברמב"ם שחסכור לנגזב אפילו פחות משווה פרוטה, ויש לחקור מה כוונתו בזה, האם לומר שחסכור לנגזב חצי פרוטה שהרי חצי שיעור חסכור מהחטרה, וא"כ לקיחה של דבר שאף חצי שיעור אין בו לא תהיה חסוכרה. או שמא הגדרת גניבה אינה לקיחת ממון אלא הפקעת עצלות והיינו אם אחה מפקיע עצלותו של אדם נחשב הדבר לגניבה, גם אם הדבר לא שווה מאומה. וכמוכן נ"מ בחקירה זו לעניין גוגב תרומה שלא שווה מאומה אף לא חצי שיעור האם גניבה תקרא או שמא אין גניבה אלא ממון.

הרב המגיד

והנה בספר מגיד משנה פ"א מהלכות גניבה כתב יסודר איסור גניבה חצי שיעור משום שהלי שיעור חסכור מהחטרה, ומשמע מדבריו דממון דעינן בגניבה. שאם אי אחה אומר כן היה לו לחסור אף דבר שאין בו שיעור כלל, ומחזר שחסכר חצי שיעור משמע דממון דעינן, ולדבריו אם כן אין איסור גניבה בדבר שלא שווה מאומה.

מחנה אפרים

מן המפורסמות מה שכתב המחנה אפרים כי חצי כזית נכלה גם היא נכלה נקראת כי סוף סוף מנכלה בזה ומחותה נכלה, אבל חצי פרוטה אינו ממון כלל ולא שהוא חצי שיעור אלא אין כהן ממון לפניניו. ורואיה לזה מהגמרא ב"מ נה. שיש דין פרוטה כפדיון הקדש והרי לא מלאכו שיעור בזה, ומדוע דעינן פרוטה. ומוכח דפחות מפרוטה אינו ממון. אמור מעתה אם חסור לנגזב חצי פרוטה והיא אינה ממון ח"כ יסודר גניבה הוא עמס הפקעת הבעלות. ואם הרמב"ם כתב שחסכור לנגזב חצי פרוטה הרי שהוא סוכר כן. נמלא שגגול תרומה הג"ל נחשב גזול.

שוטה

הרמב"ם בסוף הלכות נחלות כותב שפוסקין לזקה על שוטה, ותמה על זה הכסף משנה שם והרי שוטה פטור מהנאונות וגם אינו רואה בזה, וכתב כיוון שהיה שוטה זה רגיל לתת כשהיה חלים וזכריא אף עתה אנו חושבין שרואה לתת. ומה שהוא מתגגר לזה שטות היא זו ואין בזה ממש. יש לומר שדארוסן סמרטוטים וגרומאות כלרים משונה. שטות היא לעניין זו ואלף שגמאלן שיקחו ממנו, טיפשות היא זו. ושמא מותר לשפויים להאילו מעיכרוביאי זו.

מצוה באכילת תרומה (עי' ספר "גור אריה יהודה" מבנו של הגאון ר' מנחם זעמבא זצוק"ל דיני תרומות ומעשרות סימן ד').

-
-
-

אולם האחרונים כתבו דיש כוונה אחרת במצות אכילת תרומה, והוא שהשם יתברך ציוה לשבט הכהונה לשמור התרומה שלא יבוא לידי טומאה ולידי בזיון שכתוב (במבדר (ח"ח) "את משמרת תרומתי" וכמו שמצינו בפסחים ג"ג שיש כל מיני עצות כיצד להציל תרומה מטומאה, ובאכלם התרומה בטהרה מקיימים חיוב זה המוטל על הכהנים שהתרומה תהיה נשמרת לאכילה בטהרה וא"כ יוצא דבאכילת תרומה מקיימים חצייו זה, וכך משמע בחזון איש הלכות שביעית פרק י"ד סק"י שכתב וז"ל "ונראה דאין מצות אכילת תרומה חובה, אלא כשהכהן אוכלה בטהרה ובגדולה כיים את המצוה, ועיקר המצוה הוא קיום הלא תעשה שבה. כי באכלה הכהן נראה בזה קבלת מצוותו יתברך, שאסר בה אכילת זו, ובאכלו בטהרה גורם שלא יהיה איסור טומאה לתרומה. אבל אין מצוה בעצם האכילה שהרי הרמב"ם לא מנאה במנין המצוות. [נעי' במקדש דוד סימן י"ד]. וכך משמע מדברי הרשב"א שבת דף צ"א ע"ב ד"ה זרק שהקורש על המצוה של אכילת תרומה הוא מהפסוק (במבדר (ח"ח) "ושמרתם את משמרת תרומתי", והיינו דצריך לשמור את התרומה מהפסד, וכוונתו לכאורה שע"י שאוכל התרומה נשמר האוכל שלא נפסד. (עי' בס' דברי יחזקאל סימן א' ענף א' אות ז' ובמרחשת ח"א סימן ג"ב אות ד' ס"ק ג').

הרב מאיר שולביץ

עורך הרב הלל מן

בדין תשלומי תרומה

חברו אין משלם אלא קרן כדין גזלן.

מכת"י המחבר עם
תוציונים

על הש"ס
מסכת נדרים
מסכת נזיר, סוטה

מכון ירושלים
הופיע
יד דוד
על מסכתות
נדרים נזיר וסוטה
להגאון רבי דוד זינצהיים זצ"ל
יו"ל לראשונה מכת"י המחבר עם
מקורות וצינונים

מעשה רב

עורך הרב הלל מן

תשלומי התרומה לדרייבר שהביא לפסק מחודש

מעשה נודע, נתגלגל לידיהם של פוסקי ההלכה, והוכרע בסופו של דבר אצל הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל.

היה זה באחד מראשי הישיבות בארץ, שהיה נוהג לסייע מידי תקופה לארצות הברית בכדי לאסוף מעט מעות בעבור החזקת התורה אותה הנהיג בארץ הקודש.

בהיות ולא היה ידוע לו היכן וכיצד יוכל להשיג סכומי כסף נאותים שיהיה בהם כדי ממש לכלכל את צרכיו התורתיים, החליט לפנות לאחד הדיירברים שתפקידו הוא לקחת את אותו משולח לבתי הגבירים, תוך שהוא ממליץ בפניו כל אחד מה סיבוי ומה מידת נדיבותו, כשהתנאי הוא שחלק ייחסי מאותן תרומות מגיע לאותו דרייבר על עבודתו זו.

באחד הפעמים כשהלק אותו ראש ישיבה לכתובת מסוימת, וסווח עם הגביר על צרכיו היחודיים, שאל אותו הגביר אם הגיע אליו בגפו או שהגיע עם דרייבר שהביא אותו לכאן, והוא השיב שאכן הביא אותו דרייבר מסוים, כי בצר לו אין הוא מכיר די הצורך את מפת הנדיבים באיזורים אלו.

הואצי הנדיב אןל נפסק השקים שברשותו, ורשם שני שקים, באחד רשם סך \$4000 ונתן זאת לראש הישיבה באמרו שזאת יחא אך ורק לצרכי הישיבה, ובשני רשם עוד סכום של \$1000 כשהוא מבקש מראש הישיבה, שיראה שיק אף לאותו דרייבר, ויאמר שקיבל ממנו סכום זה, שממנו יתן לו את אותם אחוים שנוהג הוא לקחת מכל תרומה, תוך שהוא מדגיש שרק בצורה זו מוכן לתת לו את נדבתו. אותו ראש ישיבה, קיבל את ההצרים, משיצא את הבית החלו תקיפות המצפון לעלות במורח, האם אכן נוהג הוא כשרה אם יאמר זאת לדרייבר כפי שביקש הנדיב.

הרי מחד, הוא הנהג אותו מראש כל תרומה שתגיע לידיו, בהיות והגיע לכך דרכו, יצטרך ליתן ממנה סך אחוים בעבורו, ואי"ס כיצד יוכל להשלים את אותה נתינה סמויה שחפץ בה הנדיב, ולהציג בפניו שקיבל פחות ממה שאכן נתנו לו, אך מאידך בהיות והנדיב התנה בכך את נדבתו, הרי ששם לא יסיפיק לקבל את הנאו, לא יקבל ממנו כלל נדבה, ונמצא שהדרייבר יפידס כל הסכום, ואי"כ ודאי שבס"ה יעדיף לקבל את האחווים מהיכן שהני שקיבל, אף שנמנעו מעט זכויות היוצרים שלו בתנאיו הראשונים, מאשר לא לקבל דבר בכתובת זו.

לאחר שפנה לקבל את תשובת הגר"מ פיינשטיין, שמע ממנו אכן, שבהיות ואילוץ היה עושה כך לא היה מקבל דבר, נמצא שלדידו זהו רק רווח, ואי"כ אין כאן פגיעה בעבודתו ובתנאי ההתקשרות ביניהם, אך יש בה סרך של תרמית, שבוה יש לבדוק כיצד לנהוג.

בן תורה הפורש מהבלי העולם הזה וזוכה להבדל ולעמוד לפני השם הקב"ה הוא יחלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים. הקב"ה ימסיפק לו כמו שזכה לכוהנים ללווים. אותם המעלות שיש לנותן מתנות כהונה יש למי שמחזיק, ותומך בبن תורה שיוכל לקיים 'שבת בבית השם', אשר על כך אמרו חז"ל: 'כל המביא דורות, הן לתלמיד חכם כאילו הקריב ביכורים'. את מעלותיה של אותה התקשרות לכהן במתנות כהונה אנו יכולים לזכות גם בהתקשרות לגדולי ישראל להיות מחוברים לרבותינו גדולי התורה. באמתות חכמים ובהתאבות בעפר וגרילהם.

כיום, כשבעונותינו חרב ביהמ"ק ואין לנו לא כהן ולא נביא, נותרה לנו מצוות החזקת תורה. יש לנו את ההבתחה ע"י חיים חיות למחזיקים בה ותומכיה מאשר' אנו יכולים לזכות בכל המעלות הללו של מתנות כהונה אחנו יכולים להתקשר לקב"ה וללוזמי תורתו להיות דבוקים בעץ החיים. נכיר בחשיבות הקשר והתלות הזו נעשה ונקיים אותה ויאתם הדבקים בדי א' חיים כולכם היום'.

לימוד המוסר

הרה"ג ירחמיאל קראם

'תשלומי תרומה'

הקב"ה מצווה את משה: 'דבר אל אהרן ואל בניו ויטורו מקדשי בני ישראל, שבת הכהונים אהרן ובניו מצווים להיטור, לפרוש, להתנהג בקדושה ממה שבני ישראל מקדישים. 'ולא יחללו את שם קדשי' אסור להם להתקרב ולאכול תרומה בשעה שהם טמאים. 'ישנם דינים שמוטלים על הכהונים שלא לאכול בטומאה את 'קדשי בני ישראל' את מה שישארל הקדישו לתרומה.

לא רק הכהונים מצווים להיטור מקדשי ישראל, גם ישראל עצמם מוזהרים שלא לאכול תרומה ככתוב: 'וכל זר לא יאכל קודש'. גם 'יתושב כהן ושכיר' גם מי שהוא תושב של הכהן, עבד נרצע אצל הכהן, או שכיר של הכהן גם הם אסורים באכילת תרומה. רק עבד כנעני שגופו קנוי לכהן והוא נקרא 'קניין כספי' או 'ילד ביתו' של הכהן 'יהם יאכלו בלחמ'ו הם מותרים בתרומה.

יואיש כי יאכל קודש בשגגה? אם אדם זר יאכל תרומה בשוגג ויסיף חמישיתו עליו ונתן לכהן את הקודש' הוא צריך להשיב לכהן את מה שלקח ממנו. הוא אינו יכול לשלם כסף תמורת התרומה ששאל, הוא צריך להשיב לכהן פירות של חולין שראויים להיות קודש, להיות תרומה, ובחשבתו זו חלה עליהם קדושת תרומה והם הופכים להיות פירות תרומה. הפירות שהישראל משיב לכהן תמורת התרומה שאכל ממנו בשוגג נעשים מאליהן תרומה.

לכאורה העניין הזה שהפירות משמשי האוכל קדש לכהן הופכים להיות קדש טעון הבנה. איך חלה על הפירות קדושה של תרומה? הדין הזה שמה שהישראל משיב לכהן הופך להיות קודש נלמד מהפסוק: 'ונתן לכהן את הקודש' התורה קוראת למה שהישראל מחזיר לכהן 'קודש', וזה קשה שהרי מה שנתן הישראל זה חולין ולא קודש, שהרי את הקודש הוא כבר אכל. לכן כותב רש"י: 'דבר הראוי להיות קודש' הישראל מחזיר פירות שראיים להיות קודש ויהן נעשין תרומה'. כאשר הם מושבים לכהן הם נעשים מאלהים' קודש.

הכהונים עצמם הם אלו שמוזהרים על שמירת הקדושה הזו של התרומה. אהרן ושבט הכהונים מצטווים: 'יהנה נתתי לך את משמרת תרומותי לכל קדשי בני ישראל. כי"ד מתנות הכהונה שקבלתם מחייבות אתכם בשמירה. זה הקראים 'משמרת תרומותי' מפני 'שאתה צריך לשמורן בטהרה'.

נתבונן מעט בעניין נגשג זה של נתינת התרומה לכהן מה היא עושה לכהן ומה היא עושה לישראל. התורה ציוותה את הכהנים לשמור על עצמם שלא תטמאו את התרומה בדידים. 'הקב"ה אומר להם: אתם מקבלים מתנה והיא מטילה עליכם חובות איך להתנהג איתה, 'ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי'. זו מתנה שמחייבת שמירה.

וכל כך למה, מפני שבאמת, זה נכון, שבבסיס החיזוי לעם ישראל לתת לכוהנים כי"ד מתנות כהונה, עומדת הדאגה לקיומו החומרי של שבט משרתי המקדש שיתמסרו כליל לעבודתם ולא יוטרדו מבעיות פרנסה. כמו שכותב ר'יהונתן: 'משרשי המצווה לפי ששבת לו בחר הש"ית' בתוך אחיו לעבודתו תמיד במקדש. על כך היה מחסוד עליהם לתת להם מחייתם דרך כבוד'.

אבל באמת יש בעניין זה של מתנות כהונה גם מטרות וייעודים נוספים. נתינת מתנות לכהנים אינה רק נתינה לכהן, היא למעשה דרך של נתינה לקב"ה בבכודו ובעצמו. הרי התורה עצמה קוראת לזה נתינה לך'. ככתוב בפרשה: 'ראשית אשר יתנו לך' נתתים ועוד כתוב בפרשה: 'זכור כל אשר באצרכם אשר יביאו לך' לך 'יהיה'. בעצם אתם נותנים את המתנות לך', אתם מביאים את המתנות לך'. ואילו הכהונים הם 'משולחן גבוה זכי'. הקב"ה מעביר ונותן להם את מה שקיבל. כמו שאומרת הגמ' 'קטאו השם ונתנו לכהן'.

לכן נצטוו הכהונים להתנהג עם המתנות בקדושה גם אחרי שקבלו אותם. כי במעשה הנתינה עדיין א' הסתיים העניין. לכן מוטלת עליהם חובת שמירה שנלמדת מהפסוק 'משמרת תרומותי' שהם לא תטמאו אותם. כי המתנות האלו עדיין נקראות 'תרומותי', כי גם כאשר תאכלו אותם זה יהיה אכילה משולחן גבוה.

עוד עניין נכבד יש במתנות כהונה, המדרש אומר" 'יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית', אתה נותן לעני פרטה, ונותן לו פת לחם. החיית אותו לשעה זו, אבל העני שמקבל ממך את פת הלחם הוא נותן לך, הוא מזכה אותך במצווה. בדבר שיש לו משמעות נצחית, בעולם הזה ובעולם הבא. איך אפשר בכלל להשוות את מה שעשית אתה בנתינת הפרטה לעני למה שהעני זיכה אותך בו.

למדנו אם כן כי בנתינת מתנות כהונה אנו מתקשרים לבורא עולם ולשבט משרתיו, ויותר ממה שיש כאן נתינה לכהן יש כאן הבאת ברכה אל ביתנו. הנתינה לכהן, כותב הרמב"ם היא: 'מפני שהובדל לעבוד את השם לשרתו ולהורתו דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים', אם ניתן לכוהנים מתנות כהונה נזכה להתקשר אליהם, ולקבל מהמעלות הגדולות שיש בהם.

אולי בזה בנין מדוע אם ארעה תקלה בשמירת הכהן את התרומה ובא אדם זר ואכל בשוגג מהקדש זה לא יפגע בהתקשרות הזו שיש בין הישראל לכהן הישראל יחזיר פירות אחריים והם יעשו תרומה מאליהם. כי"ד שהמעלות האלו ימשכו.

הנתינה הזו שמביאה ברכה, כותב הרמב"ם, אינה רק לשבט לוי לכוהנים. וכך כותב הרמב"ם: 'ולא שבת לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל איז העולם אשר דברה רוחו ואותו הובינו מדוע להבדל לעמוד לפני השם לשרת ולעבוד לדעה את השם ... הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה השם חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכוהנים ללווים הרי דוד ע"ה אומר השם מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי'.

מבאר תהסידות

הרב יעקב שלמה שיינברגר

רש"י: "האומר בן רשע הוא"

התבטאות מיוחדת לגבי תרומה - מצאנו בדברי רש"י בגמ' סוכה (דף לה): 'האומר על תרומה שיש לה פדיון רשע הוא, וז"ל: 'אבל פדיון אין לה להיות ניתרת לאכילת ישראל, והאומר בן רשע הוא' ע"כ. קלמוסיום רבים נחשברו לבאר את דברי רש"י, שלא מצאנו כמותם בכל הש"ס.

נביא בזה ב' ביאורים מגדולי הדורות שמטון בהם מוסר השכל בצד.

הגה"צ **רבי נתן גשטטנר** זצ"ל כתב בקובץ ישורון (כרך א' ע' ר - רא) בזה: 'עפ"י דאיתא בש"ס נדה (ל ב) שאין הולד יוצא ממעי אמו עד שמשיביעין אותו, ומה היא השביעה שמשיביעין אותו, תהי צדיק ואל תהי רשע, ואפילו כל העולם אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע, והוי יודע שהקב"ה טהור ומשרתיו טהורים ונשמה שנתן בן טהורה היא, אם אתה משמרה בטהרה מוטב ואם לאו הריני נוטלה ממך, תנא דבי ר' ישמעאל מלך שטס תרומה לעם הארץ ואמר לו אם אתה משמרה בטהרה מוטב ואם לאו הריני שורפה לנפיק. וצ"ב מה צורך למשל זה, הרי הדבר מובן גם בלי משל שמשיביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע.

וי"ל, דהנה יש להקשות מה הצורך להשביעו בשעה שנולד שיהא צדיק ואל יתי רשע, הרי במבאר בגמ' שבתות (לט), 'כי את אשר ישנו פה עצמו עומד היום, אין לי אלא אותן העומדין על הר סיני, דורות הבאים וגרים העתידין להתגיד מנין, ח"ל ואת אשר איננו פה עמנו היום'. הרי שכל הדורות נחשבועו שיקיימו את התורה, ואי"כ מה הצורך להשביעו בשעה שנולד. ומצאית שם במהרש"א שהקשה כן, וכתב ליישב דבחר סיני השתבעו על הנשמות שעתידין לבוא לעולם, נולד הולד משיביעין את גופו כדי שגם הגוף יהיחייב לקיים את התורה, כי הנשמה בלא גוף אינה יכולה לקיים את התורה. וזה מובן מן שהיה צורך בהמשל, והיינו כדי ליישב הקושיא דמה צורך להשביעין את הולד כשנולד הלא בלא"ה מושבע וצומד דמה סיני הוא, אלא שבהר סיני השביעו את הנשמה ובשעה שנולד משיביעין את הגוף, וזה שמביא משל לכהן שטסר תרומה לעם הארץ, כי הנשמה היא קודש והיא חלק הקדושה שבאדם, כעין תרומה שהיא חלק הקדושה שבפירות, והגוף הוא בבחינת עם הארץ, כי הגוף הוא ארצי וכאמרם (סנהדרין א'): 'קרא את השמים מעל זו נשמה ואל תרין נמו זו הגוף, ופירש"י שהגוף בא מן הארץ, וכשיצאו הולד לאיור העולם אז נכנסת הנשמה בגוף, והוא כענין מסירת תרומה לעם הארץ, ועי"ז מביא המשל דכמו בעם הארץ שאינו יודע מעלת התרומה וצריך להתרותו שישמרה בטהרה ואם לאו הריני שורפה בפניך, כמו כן צריך להשביע את הגוף כשהנשמה נכנסת בותכו שישמרו את המצוות יחד עם הנשמה. דמה שמשיביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע, היינו שמשילו את הנשמה לתרומה, וכשם שתרומה אסור לטמאותה כך הנשמה צריך לשמרה בטהרה, ועל כך הנהיג השבועות תהי צדיק ואל תהי רשע.

ומעתה מי שאומר שיש מציאות להפקות את התרומה מהקדשה ולהוציאה לחולין ולהתירה לטמאותה, הוי כמו שאומר שיש מציאות שיהא מותר לחלל חי' את הנשמה שהיא כתרומה ומותר להיתן רשע חי'. ועל כך כתב רש"י שהאומר כן שיש פדיון לתרומה, דהיינו שיש מציאות להוציאה לחולין, רשע הוא, שהרי לשיטתו אפשר שזה לבטל את השביעה שמשיביעין אותו בשעת ציריות תהי צדיק ואל תהי רשע, שלמדו כן מהא דאסור לטמא את התרומה, ורש"י ד"ל הטמין ברמו כנה עמוקה עכ"ד והדברים יקרים.

עוד הסבר נפלא כתב בדרך הדרוש **בשר"ת תבצלת השורן** (להג"י מנחם מנדל באב"ד ז"א טארניסאלי) עפ"י שמצינו בש"ס דבימי יחזקאל בקשו ישראל לפרוק עול מעליהם ואמרו עבד שמכור רבו וכו' כלום יש לו עוד עליו, ואלו חלק הש"ית אם לא ביד חזקה אמלוק עליכם. וצריך להבין טעמם

של ישראל והקב"ה בשא"ה פליגי ויוראי לא עביד הקב"ה דינא בלא דינא. וי"ל עפ"י דאיתא בגיטין (דף לח:): המקדיש עבדו יצא לחירות דלהוי עם קדוש קאמר דהוי כמתפס תמימים לבדוק הבית דאין יוצא מידי מוכח לעולם ולא מהני ליה פדיון עי"ש ברש"י ובתוס'. וידוע מחלוקת הרמב"ן ובעל המאור בגמ' ע"ז בהא דבאו פריצים וחללוהו, דרעת בעה"מ דרק קדושת דמים שיוצא לחולין ע"י פדיון נתחלל ז"כ כשבאל ליד עבדים וקנאו, אבל כלי שרת שהם קדושת הגוף אינו יוצא לחולין ע"י הפריצים דקדושת הגוף לא פקעה בכדי. ודעת הרמב"ן דגם כלי שרת שהם קדוה"ג נפקע קדושתן ע"י עכ"רם.

ואי"כ י"ל דזה היה טענה ישראל דס"ל כהרמב"ן דגם קדוה"ג נתחלה ע"י פריצים, ולכן אף דישאלו עם קדוה"ג ויש להם קדוה"ג מ"מ כשמכרום הקב"ה ליד עבדים' ובאו ליד פריצים נתחללו ויצאו מקדושתם. והקב"ה השיב להם דהיין אינו כן אלא כדברי בעה"מ דקדוה"ג לא פקעה ע"י פריצים. ולכן אמר 'ביד חזקה אמלוק עליכם' דעדיין לא יצאו מקדושתם ורשות גבוה עליהם.

והנה ידוע דברי המדרש רבה בראשית דישארל נקראו תרומה שנאמר קודש ישראל לה' ראשית תבואתו. ואי"כ היינו דאמר רש"י 'והאומר בן רשע הוא' שזה סימן שהוא מאותם הרוצים לפרוק מעליהם עול כמו שאמרו "עבד שמכור רבו כלום טענה יש לו עליי", כי באמת היין אינו כן, רק שתרומתו היטט קדוה"ג ואינו יוצא לחולין לעולם, ואי"כ גם ישאל שנקראו תרומה ראשית פריצים וחללוהו, דרעת בעה"מ דרק קדושת דמים שיוצא לחולין ע"י פדיון נתחלל ז"כ כשבאל ליד עבדים וקנאו, אבל כלי שרת שהם קדושת הגוף אינו יוצא לחולין ע"י הפריצים דקדושת הגוף לא פקעה בכדי. ודעת הרמב"ן דגם כלי שרת שהם קדוה"ג נפקע קדושתן ע"י עכ"רם.

ואי"כ י"ל דזה היה טענה ישראל דס"ל כהרמב"ן דגם קדוה"ג נתחלה ע"י פריצים, ולכן אף דישאלו עם קדוה"ג ויש להם קדוה"ג מ"מ כשמכרום הקב"ה ליד עבדים' ובאו ליד פריצים נתחללו ויצאו מקדושתם. והקב"ה השיב להם דהיין אינו כן אלא כדברי בעה"מ דקדוה"ג לא פקעה ע"י פריצים. ולכן אמר 'ביד חזקה אמלוק עליכם' דעדיין לא יצאו מקדושתם ורשות גבוה עליהם.

והנה ידוע דברי המדרש רבה בראשית דישארל נקראו תרומה שנאמר קודש ישראל לה' ראשית תבואתו. ואי"כ היינו דאמר רש"י 'והאומר בן רשע הוא' שזה סימן שהוא מאותם הרוצים לפרוק מעליהם עול כמו שאמרו "עבד שמכור רבו כלום טענה יש לו עליי", כי באמת היין אינו כן, רק שתרומתו היטט קדוה"ג ואינו יוצא לחולין לעולם, ואי"כ גם ישאל שנקראו תרומה ראשית פריצים וחללוהו, דרעת בעה"מ דרק קדושת דמים שיוצא לחולין ע"י פדיון נתחלל ז"כ כשבאל ליד עבדים וקנאו, אבל כלי שרת שהם קדושת הגוף אינו יוצא לחולין ע"י הפריצים דקדושת הגוף לא פקעה בכדי. ודעת הרמב"ן דגם כלי שרת שהם קדוה"ג נפקע קדושתן ע"י עכ"רם.

ואי"כ י"ל דזה היה טענה ישראל דס"ל כהרמב"ן דגם קדוה"ג נתחלה ע"י פריצים, ולכן אף דישאלו עם קדוה"ג ויש להם קדוה"ג מ"מ כשמכרום הקב"ה ליד עבדים' ובאו ליד פריצים נתחללו ויצאו מקדושתם. והקב"ה השיב להם דהיין אינו כן אלא כדברי בעה"מ דקדוה"ג לא פקעה ע"י פריצים. ולכן אמר 'ביד חזקה אמלוק עליכם' דעדיין לא יצאו מקדושתם ורשות גבוה עליהם.

והנה ידוע דברי המדרש רבה בראשית דישארל נקראו תרומה שנאמר קודש ישראל לה' ראשית תבואתו. ואי"כ היינו דאמר רש"י 'והאומר בן רשע הוא' שזה סימן שהוא מאותם הרוצים לפרוק מעליהם עול כמו שאמרו "עבד שמכור רבו כלום טענה יש לו עליי", כי באמת היין אינו כן, רק שתרומתו היטט קדוה"ג ואינו יוצא לחולין לעולם, ואי"כ גם ישאל שנקראו תרומה ראשית פריצים וחללוהו, דרעת בעה"מ דרק קדושת דמים שיוצא לחולין ע"י פדיון נתחלל ז"כ כשבאל ליד עבדים וקנאו, אבל כלי שרת שהם קדושת הגוף אינו יוצא לחולין ע"י הפריצים דקדושת הגוף לא פקעה בכדי. ודעת הרמב"ן דגם כלי שרת שהם קדוה"ג נפקע קדושתן ע"י עכ"רם.

ואי"כ י"ל דזה היה טענה ישראל דס"ל כהרמב"ן דגם קדוה"ג נתחלה ע"י פריצים, ולכן אף דישאלו עם קדוה"ג ויש להם קדוה"ג מ"מ כשמכרום הקב"ה ליד עבדים' ובאו ליד פריצים נתחללו ויצאו מקדושתם. והקב"ה השיב להם דהיין אינו כן אלא כדברי בעה"מ דקדוה"ג לא פקעה ע"י פריצים. ולכן אמר 'ביד חזקה אמלוק עליכם' דעדיין לא יצאו מקדושתם ורשות גבוה עליהם.

והנה ידוע דברי המדרש רבה בראשית דישארל נקראו תרומה שנאמר קודש ישראל לה' ראשית תבואתו. ואי"כ היינו דאמר רש"י 'והאומר בן רשע הוא' שזה סימן שהוא מאותם הרוצים לפרוק מעליהם עול כמו שאמרו "עבד שמכור רבו כלום טענה יש לו עליי", כי באמת היין אינו כן, רק שתרומתו היטט קדוה"ג ואינו יוצא לחולין לעולם, ואי"כ גם ישאל שנקראו תרומה ראשית פריצים וחללוהו, דרעת בעה"מ דרק קדושת דמים שיוצא לחולין ע"י פדיון נתחלל ז"כ כשבאל ליד עבדים וקנאו, אבל כלי שרת שהם קדושת הגוף אינו יוצא לחולין ע"י הפריצים דקדושת הגוף לא פקעה בכדי. ודעת הרמב"ן דגם כלי שרת שהם קדוה"ג נפקע קדושתן ע"י עכ"רם.

ואי"כ י"ל דזה היה טענה ישראל דס"ל כהרמב"ן דגם קדוה"ג נתחלה ע"י פריצים, ולכן אף דישאלו עם קדוה"ג ויש להם קדוה"ג מ"מ כשמכרום הקב"ה ליד עבדים' ובאו ליד פריצים נתחללו ויצאו מקדושתם. והקב"ה השיב להם דהיין אינו כן אלא כדברי בעה"מ דקדוה"ג לא פקעה ע"י פריצים. ולכן אמר 'ביד חזקה אמלוק עליכם' דעדיין לא יצאו מקדושתם ורשות גבוה עליהם.

והנה ידוע דברי המדרש רבה בראשית דישארל נקראו תרומה שנאמר קודש ישראל לה' ראשית תבואתו. ואי"כ היינו דאמר רש"י 'והאומר בן רשע הוא' שזה סימן שהוא מאותם הרוצים לפרוק מעליהם עול כמו שאמרו "עבד שמכור רבו כלום טענה יש לו עליי", כי באמת היין אינו כן, רק שתרומתו היטט קדוה"ג ואינו יוצא לחולין לעולם, ואי"כ גם ישאל שנקראו תרומה ראשית פריצים וחללוהו, דרעת בעה"מ דרק קדושת דמים שיוצא לחולין ע"י פדיון נתחלל ז"כ כשבאל ליד עבדים וקנאו, אבל כלי שרת שהם קדושת הגוף אינו יוצא לחולין ע"י הפריצים דקדושת הגוף לא פקעה בכדי. ודעת הרמב"ן דגם כלי שרת שהם קדוה"ג נפקע קדושתן ע"י עכ"רם.

ואי"כ י"ל דזה היה טענה ישראל דס"ל כהרמב"ן דגם קדוה"ג נתחלה ע"י פריצים, ולכן אף דישאלו עם קדוה"ג ויש להם קדוה"ג מ"מ כשמכרום הקב"ה ליד עבדים' ובאו ליד פריצים נתחללו ויצאו מקדושתם. והקב"ה השיב להם דהיין אינו כן אלא כדברי בעה"מ דקדוה"ג לא פקעה ע"י פריצים. ולכן אמר 'ביד חזקה אמלוק עליכם' דעדיין לא יצאו מקדושתם ורשות גבוה עליהם.

והנה ידוע דברי המדרש רבה בראשית דישארל נקראו תרומה שנאמר קודש ישראל לה' ראשית תבואתו. ואי"כ היינו דאמר רש"י 'והאומר בן רשע הוא' שזה סימן שהוא מאותם הרוצים לפרוק מעליהם עול כמו שאמרו "עבד שמכור רבו כלום טענה יש לו עליי", כי באמת היין אינו כן, רק שתרומתו היטט קדוה"ג ואינו יוצא לחולין לעולם, ואי"כ גם ישאל שנקראו תרומה ראשית פריצים וחללוהו, דרעת בעה"מ דרק קדושת דמים שיוצא לחולין ע"י פדיון נתחלל ז"כ כשבאל ליד עבדים וקנאו, אבל כלי שרת שהם קדושת הגוף אינו יוצא לחולין ע"י הפריצים דקדושת הגוף לא פקעה בכדי. ודעת הרמב"ן דגם כלי שרת שהם קדוה"ג נפקע קדושתן ע"י עכ"רם.

ואי"כ י"ל דזה היה טענה ישראל דס"ל כהרמב"ן דגם קדוה"ג נתחלה ע"י פריצים, ולכן אף דישאלו עם קדוה"ג ויש להם קדוה"ג מ"מ כשמכרום הקב"ה ליד עבדים' ובאו ליד פריצים נתחללו ויצאו מקדושתם. והקב"ה השיב להם דהיין אינו כן אלא כדברי בעה"מ דקדוה"ג לא פקעה ע"י פריצים. ולכן אמר 'ביד חזקה אמלוק עליכם' דעדיין לא יצאו מקדושתם ורשות גבוה עליהם.

והנה ידוע דברי המדרש רבה בראשית דישארל נקראו תרומה שנאמר קודש ישראל לה' ראשית תבואתו. ואי"כ היינו דאמר רש"י 'והאומר בן רשע הוא' שזה סימן שהוא מאותם הרוצים לפרוק מעליהם עול כמו שאמרו "עבד שמכור רבו כלום טענה יש לו עליי", כי באמת היין אינו כן, רק שתרומתו היטט קדוה"ג ואינו יוצא לחולין לעולם, ואי"כ גם ישאל שנקראו תרומה ראשית פריצים וחללוהו, דרעת בעה"מ דרק קדושת דמים שיוצא לחולין ע"י פדיון נתחלל ז"כ כשבאל ליד עבדים וקנאו, אבל כלי שרת שהם קדושת הגוף אינו יוצא לחולין ע"י הפריצים דקדושת הגוף לא פקעה בכדי. ודעת הרמב"ן דגם כלי שרת שהם קדוה"ג נפקע קדושתן ע"י עכ"רם.

ואי"כ י"ל דזה היה טענה ישראל דס"ל כהרמב"ן דגם קדוה"ג נתחלה ע"י פריצים, ולכן אף דישאלו עם קדוה"ג ויש להם קדוה"ג מ"מ כשמכרום הקב"ה ליד עבדים' ובאו ליד פריצים נתחללו ויצאו מקדושתם. והקב"ה השיב להם דהיין אינו כן אלא כדברי בעה"מ דקדוה"ג לא פקעה ע"י פריצים. ולכן אמר 'ביד חזקה אמלוק עליכם' דעדיין לא יצאו מקדושתם ורשות גבוה עליהם.

והנה ידוע דברי המדרש רבה בראשית דישארל נקראו תרומה שנאמר קודש ישראל לה' ראשית תבואתו. ואי"כ היינו דאמר רש"י 'והאומר בן רשע הוא' שזה סימן שהוא מאותם הרוצים לפרוק מעליהם עול כמו שאמרו "עבד שמכור רבו כלום טענה יש לו עליי", כי באמת היין אינו כן, רק שתרומתו היטט קדוה"ג ואינו יוצא לחולין לעולם, ואי"כ גם ישאל שנקראו תרומה ראשית פריצים וחללוהו, דרעת בעה"מ דרק קדושת דמים שיוצא לחולין ע"י פדיון נתחלל ז"כ כשבאל ליד עבדים וקנאו, אבל כלי שרת שהם קדושת הגוף אינו יוצא לחולין ע"י הפריצים דקדושת הגוף לא פקעה בכדי. ודעת הרמב"ן דגם כלי שרת שהם קדוה"ג נפקע קדושתן ע"י עכ"רם.

ואי"כ י"ל דזה היה טענה ישראל דס"ל כהרמב"ן דגם קדוה"ג נתחלה ע"י פריצים, ולכן אף דישאלו עם קדוה"ג ויש להם קדוה"ג מ"מ כשמכרום הקב"ה ליד עבדים' ובאו ליד פריצים נתחללו ויצאו מקדושתם. והקב"ה השיב להם דהיין אינו כן אלא כדברי בעה"מ דקדוה"ג לא פקעה ע"י פריצים. ולכן אמר 'ביד חזקה אמלוק עליכם' דעדיין לא יצאו מקדושתם ורשות גבוה עליהם.

והנה ידוע דברי המדרש רבה בראשית דישארל נקראו תרומה שנאמר קודש ישראל לה' ראשית תבואתו. ואי"כ היינו דאמר רש"י 'והאומר בן רשע הוא' שזה סימן שהוא מאותם הרוצים לפרוק מעליהם עול כמו שאמרו "עבד שמכור רבו כלום טענה יש לו עליי", כי באמת היין אינו כן, רק שתרומתו היטט קדוה"ג ואינו יוצא לחולין לעולם, ואי"כ גם ישאל שנקראו תרומה ראשית פריצים וחללוהו, דרעת בעה"מ דרק קדושת דמים שיוצא לחולין ע"י פדיון נתחלל ז"כ כשבאל ליד עבדים וקנאו, אבל כלי שרת שהם קדושת הגוף אינו יוצא לחולין ע"י הפריצים דקדושת הגוף לא פקעה בכדי. ודעת הרמב"ן דגם כלי שרת שהם קדוה"ג נפקע קדושתן ע"י עכ"רם.

ואי"כ י"ל דזה היה טענה ישראל דס"ל כהרמב"ן דגם קדוה"ג נתחלה ע"י פריצים, ולכן אף דישאלו עם קדוה"ג ויש להם קדוה"ג מ"מ כשמכרום הקב"ה ליד עבדים' ובאו ליד פריצים נתחללו ויצאו מקדושתם. והקב"ה השיב להם דהיין אינו כן אלא כדברי בעה"מ דקדוה"ג לא פקעה ע"י פריצים. ולכן אמר 'ביד חזקה אמלוק עליכם' דעדיין לא יצאו מקדושתם ורשות גבוה עליהם.

והנה ידוע דברי המדרש רבה בראשית דישארל נקראו תרומה שנאמר קודש ישראל לה' ראשית תבואתו. ואי"כ היינו דאמר רש"י 'והאומר בן רשע הוא' שזה סימן שהוא מאותם הרוצים לפרוק מעליהם עול כמו שאמרו "עבד שמכור רבו כלום טענה יש לו עליי", כי באמת היין אינו כן, רק שתרומתו היטט קדוה"ג ואינו יוצא לחולין לעולם, ואי"כ גם ישאל שנקראו תרומה ראשית פריצים וחללוהו, דרעת בעה"מ דרק קדושת דמים שיוצא לחולין ע"י פדיון נתחלל ז"כ כשבאל ליד עבדים וקנאו, אבל כלי שרת שהם קדושת הגוף אינו יוצא לחולין ע"י הפריצים דקדושת הגוף לא פקעה בכדי. ודעת הרמב"ן דגם כלי שרת שהם קדוה"ג נפקע קדושתן ע"י עכ"רם.

ואי"כ י"ל דזה היה טענה ישראל דס"ל כהרמב"ן